

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-43>

УДК 351:364

Чалюк Юлія Олексіївнадоктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4128-392X>**Yuliia Chaliuk**

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

**«WARSTATE» I «WELFARE STATE»: КОНФЛІКТ ЧИ СИНЕРГІЯ
ВОЄННОЇ СТРАТЕГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ****«WARSTATE» AND «WELFARE STATE»: CONFLICT OR SYNERGY
OF MILITARY STRATEGY AND SOCIAL SECURITY IN UKRAINE**

Анотація. У статті досліджено синергетичний ефект посилення обороноздатності держави, її воєнної міцї та підвищення ефективності соціальної політики, рівня соціальної безпеки громадян країни. Застосування багатокритеріального аналізу таких інтегральних індексів, як Індекс загроз безпеці, Індекс біженців та переміщених осіб, Індекс всеосяжної національної влади, а також використання формул розрахунків могутності держави, дозволило простежити вплив війни на соціальну складову, розвиток соціального забезпечення, процес інституціоналізації систем соціального захисту, створення міністерств національного добробуту з метою подолання соціально-економічних наслідків війни. Ідентифіковано українську модель функціонування держави в умовах війни як симбіоз, поєднання ефективної політики соціального захисту населення та посилення військової могутності країни через системну підтримку армії: «міцний тил – міцна армія».

Ключові слова: держава загального добробуту, держава у стані війни, українська модель держави соціального добробуту, російсько-українська війна, воєнна міць, соціальний захист, соціальна безпека, реанімаційний пакет реформ, відбудова України.

Summary. The article examines the synergistic effect of strengthening the state's defense capability, its military power and improving the effectiveness of social policy and the level of social security of the country's citizens. The use of multi-criteria analysis of such integral indices as the Security Threat Index, the Refugee and Displaced Persons Index, the Comprehensive National Power Index, as well as the use of formulas for calculating the power of the State, allowed to trace the impact of the war on the social component, the development of social security, the process of institutionalization of social protection systems, and the creation of ministries of national welfare in order to overcome the socio-economic consequences of the war. The author identifies the Ukrainian model of state functioning in wartime as a symbiosis, a combination of effective social protection policy and strengthening the country's military power through systematic support of the army: "strong home front – strong army". War significantly transforms the policy of social protection and social security of the country, causing the need for state intervention to support citizens during and after military conflicts. In such circumstances, governments are forced to intervene in socio-economic relations to ensure the survival and well-being of their citizens. Such intervention takes the form of social welfare in the form of benefits and subsidies, free education and healthcare for the poor, as there is a high probability of losing their jobs, homes or even lives. The author has previously pointed out that the global socio-economic system is trying to adapt to the turbulent environment of the BANI and TUNA worlds, where there are new types of risks that are difficult to control and their consequences are impossible to predict. Russia's large-scale war against sovereign Ukraine, as a litmus test, has revealed the instability of the world order and convincingly proves the need to develop a Ukrainian model of a "welfare state in war" with an emphasis on strengthening the military component. To achieve the main goals of Ukraine's modern national security policy – ensuring the security of individuals, society and the state, preserving its independence, territorial integrity, sovereignty and further progressive development – political consolidation of citizens around common values and interests, preservation of civil peace, overcoming existing political contradictions and achieving a socially acceptable standard of living are of particular importance. This is possible if the balance of interests of all objects of national security protection is maintained.

Keywords: welfare state, warstate, Ukrainian model of the welfare state, the Russian-Ukrainian war, military strength, social protection, social security, reanimation package of reforms, rebuilding of Ukraine.

Постановка проблеми. Війна суттєво трансформує політику соціального захисту населення та соціальної безпеки країни, викликає необхідність

державного втручання для підтримки громадян під час та після воєнних конфліктів. За таких обставин уряди країн змушені втручатися в соціально-еко-

номічні відносини, щоб забезпечити виживання і добробут своїх громадян. Таке втручання набуває форми соціального забезпечення у вигляді пільг та субсидій, безкоштовної освіти та медицини для незабезпечених верст населення, оскільки існує висока вірогідність втрати роботи, домівки або навіть життя. Автор раніше вже звертав увагу на те що, глобальна соціально-економічна система намагається пристосуватись до умов турбулентного середовища BANI та TUNA світів, де діють ризики нового типу, які важко контролювати, а їх наслідки неможливо передбачити [22; 30; 31]. Широкомасштабна війна росії проти суверенної України, як лакмусовий папір, виявила нестабільність світового устрою та переконливо доводить необхідність розробки української моделі «держави соціального добробуту в умовах війни» з акцентом на посилення воєнної складової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Унаслідок Першої світової війни загинуло близько 10 млн солдатів та 20 млн зазнали поранень. Загальні втрати військових та цивільного населення під час Другої світової війни за різними даними становлять від 50 до 75 млн людей. З них приблизно від 8 до 10 млн – українці. Соціального захисту потребували мільйони вдів, сиріт, ветеранів-інвалідів, безробітних та біженців. Цікаво, що такі зарубіжні вчені, як Bajwa J., Chang C., Dellums R., Eisner M., Hepburn S., Jackson A., Koshgarian L., Kunkel S., Lusuegro A., Mittelstadt J., Obinger H., Pavan I., Petersen K., Schmitt C., Siddique A., Starke P. досліджували вплив інтенсивності ведення війни на розвиток систем соціального забезпечення, а також вивчали досвід побудови держави соціального добробуту під час та після воєнних дій. Вітчизняні науковці, зокрема, Абрамов В., Багінський А., Горда С., Качинський А., Мандрагеля В., Молоченко Д., Пироговська Є., Перегуда Ю., Полумієнко С., Ситник Г., Чалюк Ю., Якушик В. дослідили взаємозв'язок між соціальним захистом та посиленням воєнної міцї країни, а також довели, що катастрофічні наслідки війни створили значний попит населення на соціальну допомогу і мали величезний вплив на соціальні видатки держави.

Метою статті є аналіз впливу війни на соціальний захист та соціальне забезпечення країни, пошук взаємозалежності між рівнем соціальної безпеки населення та воєнною міццю держави, розробка дієвих механізмів посилення соціального захисту в Україні під час війни та її повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення основних цілей сучасної політики національної безпеки України – забезпечення безпеки особи, суспільства і держави, збереження її незалежності, територіальної цілісності, суверенітету й подальшого поступального розвитку – осо-

бливо важливе значення мають політична консолідація громадян довкола спільних цінностей та інтересів, збереження громадянського миру, подолання існуючих політичних суперечностей і досягнення соціально прийняттого рівня життя. Це можливо за умов підтримання балансу інтересів усіх об'єктів захисту національної безпеки [17; 18].

Перша та Друга світові війни відіграли значну роль у становленні держави загального добробуту. Європейські країни, такі як Велика Британія, Франція створили комплексні системи соціального забезпечення для підтримки постраждалого від війни населення. Їх системи були націлені на забезпечення ветеранів, вдів та безробітних. Створення таких систем соціального забезпечення було відповіддю на можливі у майбутньому соціальні та політичні заворушення, які часто сліднують за війною, оскільки уряди прагнули зберегти соціальну стабільність і запобігти зростанню радикальних рухів.

Британський соціолог Річард Титмус стверджував, що втрати, спричинені війною (як фінансові, так і людські), військова демобілізація (переведення збройних сил і народного господарства країни з воєнного стану на мирний після завершення війни) та післявоєнна економічна і політична кризи, створюють величезний попит на соціальний захист, який держава повинна задовольнити [27]. Після Другої світової війни всім воюючим країнам необхідно було надати матеріальну допомогу ветеранам-інвалідам, які отримали поранення під час бойових дій та сім'ям загиблих військовослужбовців. Мільйони ветеранів також потребували медичної допомоги та психологічної підтримки для успішної реінтеграції в суспільство та у майбутньому повернення на ринок праці [26]. Інша частина населення, яка постраждала від воєнних дій, потребувала допомоги по безробіттю, створення житлових програм, безкоштовної освіти та професійної підготовки.

Зв'язок між війною і добробутом є контрінтуїтивним, адже воєнні дії пов'язані з насильством та руйнуванням, а добробут – з альтруїзмом, підтримкою і турботою. Навіть термін *welfare state* (держава загального добробуту) був представлений як прогресивна і демократична альтернатива нацистській *warfare state* (державі війни) під час Другої світової війни.

Науковий дискурс даної проблематики характеризується двома підходами. *Перший* визначає лише негативні соціальні наслідки воєнних і оборонних витрат, коли процес озброєння, війна та мілітаризація повинні призводити до стагнації економіки, скорочення соціальних видатків. *Другий* передбачає компроміс і враховує той факт, що безпосередньо перед війною або під час неї кошти спрямовуються на військові потреби. Проте у довгостроковій перспективі збільшення

витрат на оборону і воєнну безпеку держави, як правило, не призводить до безробіття, зменшення витрат на пенсії і охорону здоров'я [15].

Негативні наслідки Другої світової війни вплинула на розвиток держави загального добробуту, яка притаманна країнам ЄС, де уряди країн намагалися задовольнити масовий попит громадян на соціальні потреби. Одразу після війни майже скрізь було прийнято комплексне законодавство у сфері соціальної політики, що призвело до якісного стрибка у розвитку держави загального добробуту [1; 2].

Аналітики дослідницького центру SOCIUM з питань нерівності та соціальної політики (Бременський університет, Німеччина) Герберт Обінгер та Каріна Шмітт виміряли інтенсивність впливу Першої та Другої світових воєн на розвиток систем соціального забезпечення в різних країнах на основі інформації про тривалість війни, оцінки економічних вигод і втрат після неї, а також звернули увагу на характеристику територій, де проходили бойові дії.

Рисунок 1 ілюструє, як інтенсивність війни впливає на розвиток систем соціального забезпечення. Можна побачити збільшення соціальних видатків у часи Першої та Другої світових воєн, а пік їх зростання припадає на початок періоду «холодної війни».

Вплив війни на соціальну складову та процес інституціоналізації систем соціального захисту знайшов своє відображення у створенні міністерств національного добробуту (див. рис. 2) з метою подолання соціально-економічних наслідків війни [11].

Як видно з рисунку 2, у Франції, Новій Зеландії, Бельгії та Канаді під час і після Першої світо-

вої війни спостерігався різкий сплеск утворення організацій соціального спрямування. Динаміка цього процесу була прискорена створенням у 1919 році Міжнародної організації праці (МОП) [9, 10]. Такі країни, як Австралія та Японія, запровадили міністерства охорони праці, соціальної політики під час Тихоокеанської війни, початок якої припадає на 1937 рік за участі Японії, та Другої світової війни 1939–1945 років. Ця закономірність чітко вказує на те, що обидві світові війни були каталізаторами інституціоналізації національних структур соціального забезпечення [11].

Тихоокеанська війна 1937–1945 років стала для Японії найбільш інноваційним періодом розвитку політики соціального забезпечення. У 1938 році після інтенсивного лобювання з боку військових урядом Японії було створено Міністерство охорони здоров'я та соціального забезпечення. Невдовзі запроваджено національну систему медичного страхування, а також державні пенсії та допомогу по безробіттю.

Серед інших соціальних нововведень воєнного часу слід вказати на такі державні інновації: у Бельгії – розробка системи соціального страхування («Соціальний пакт», 1944); Франція та Німеччина – розширення та модернізація системи допомоги бідним, підтримка середнього класу як рушійної сили розвитку країни; Велика Британія – прийняті Закон про освіту Фішера (1918), Закон про національну службу охорони здоров'я (1946) та Закон про житло (1949), захист зайнятості та регламентація робочого часу (запровадження восьмигодинного робочого дня), розширення системи надання медичних послуг, визначено категорії пільговиків і соціальні трансферти для ветера-

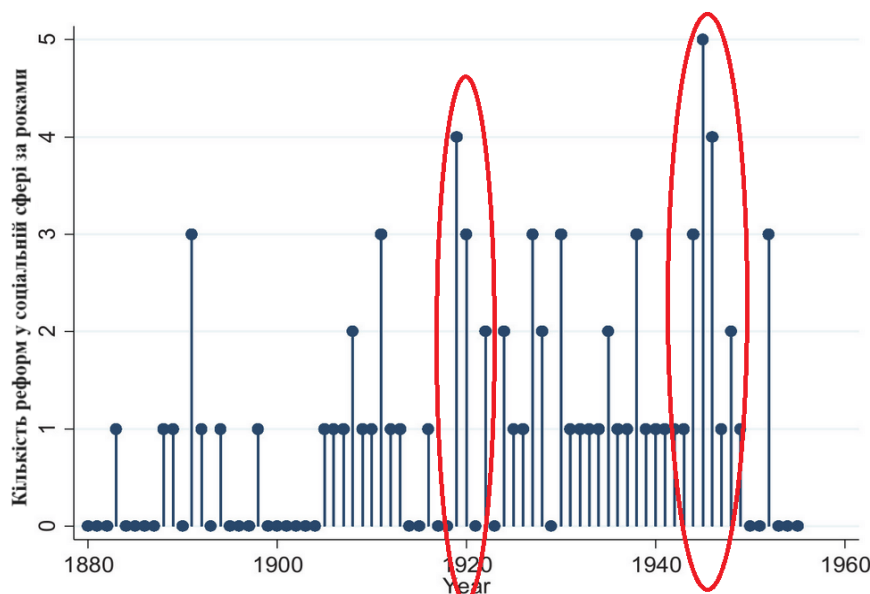

Рисунок 1 – Вплив інтенсивності ведення війни на розвиток систем соціального забезпечення

Джерело: [18]

Рисунок 2 – Вплив війни на створення в країнах інституційних систем соціального захисту та забезпечення

Джерело: [11]

нів-інвалідів та інших жертв війни; Австрія після Першої світової війни («держава добробуту ветеранів») – прийнято законодавство щодо охорони праці та соціального страхування, уряд країни взяв під свою опіку 1,5 млн колишніх військовослужбовців-інвалідів, півмільйона вдів загиблих воїнів і 2 млн сиріт. Після проголошення у 1955 році Декларації про незалежність 20% бюджету повенної Австрії витрачалося на ветеранів у вигляді пенсій, а також на їх реабілітацію. Всі ці заходи заклали підвалини сучасної політики щодо людей з інвалідністю. В Ізраїлі та США після Другої світової війни – відбувається значне посилення державної підтримки і соціального захисту ветеранів та їх сімей [3; 29].

Серед науковців є чимало дослідників, які ставлять під сумнів позитивний вплив посилення обороноздатності країни на її соціально-економічний розвиток. Американські аналітики Інституту політичних досліджень (Браунський університет, США) Koshgarian L., Lusuegro A., Siddiquey A. у звіті «The Warfare State: How Funding for Militarism Compromises Our Welfare» вважають, що американський милітаризм знищує підвалини соціального захисту населення (див. рис. 3).

Рисунок 3 підтверджує значну частку державних витрат на посилення обороноздатності США. Замість фінансування соціальних програм (інвес-

тиції у житло, освіту, охорону здоров'я, чисте повітря та воду, боротьбу зі зміною клімату) 62 % коштів федерального бюджету країни йдуть на її милітаризацію [7]. Міністерство внутрішньої безпеки США отримало у сім разів більше фінансування ніж Центри з контролю і профілактики захворювань за останні 20 років. Така політика призвела до невідповідності системи охорони здоров'я США до пандемії COVID-19, коли загинуло 1,1 млн населення. За недостатнім фінансуванням соціальної сфери стоять ті політики країни, які вважають військові витрати важливішими за соціальні, та розглядають соціальний захист цивільного населення таким, що створює слабе, залежне суспільство, яке послаблює національну владу. Саме тому, на їх думку, уряд повинен збільшити фінансування армії натомість ліквідувати фінансування тих, хто ухиляється від роботи та є негідним отримувачем соціальної допомоги.

Однак, досвід США доводить, що без належної системи соціального захисту, сучасна американська армія ніколи б не могла стати першою у світі. Поганий стан здоров'я, харчування та освіти потенційних призовників під час Першої та Другої світових воєн став причиною розширення національних програм соціального забезпечення. США розбудували державу загального добробуту через покращення системи освіти та медицини, надання пен-

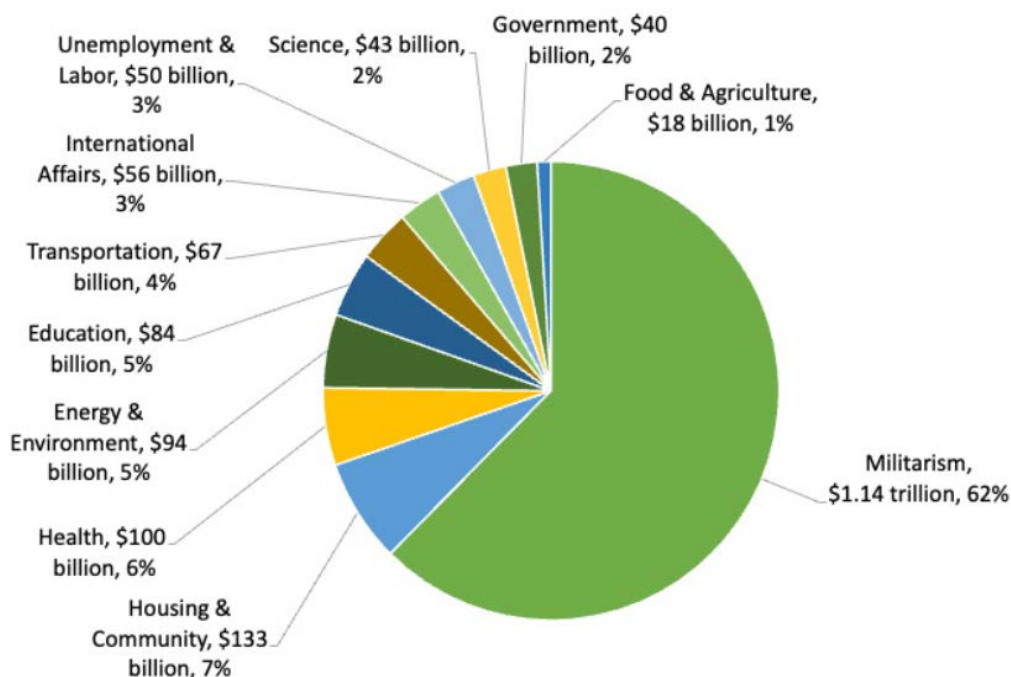

Рисунок 3 – Витрати федерального бюджету США у 2023 році

Джерело: [7]

сій за віком, захисту інвалідів, безпеки на робочому місці, підвищення мінімальної заробітної плати і регламентування тривалості робочого тижня, врегулювання податкової системи і субсидіювання кредитів на житло, програм харчування та продовольства військових, розробку програм фізичної підготовки молоді призовного віку.

Починаючи з 1970-х років американським військовослужбовцям усіх рангів розширили соціальні та економічні пільги, створили величезну кількість програм для підтримки їх сімей. Військовослужбовці США покладаються на соціальну державу, їх сім'ї користуються державними школами, службами у справах дітей, талонами на харчування.

Соціальний добробут сприяє военній могутності країни. Студенти у Військовому коледжі армії США усвідомлюють позитивний зв'язок між соціальним добробутом і національною силою, військовою міццю держави та наполягають на взаємопов'язаній важливості політичних, економічних і соціальних інститутів для вирішення питань, що викликають міжнародне занепокоєння. Під час ранжування держав світу за силою, військова міць ніколи не була єдиним критерієм їх могутності. Освіта, охорона здоров'я, людський розвиток, інші соціально-економічні показники займають важливе місце [5; 6].

Сучасна російсько-українська війна не дає уряду України та її населенню вибору при оцінці того, як довго та інтенсивно потрібно фінансувати армію, які наслідки посилення воєнного компоненту у загальній системі розвитку України.

Згідно *Індексу загроз безпеці* (Security threats index), який оцінює вірогідність загрози безпеці держави (вибухи, напади та загибель людей унаслідок бойових дій) від 0 до 10, Україна за результатами 2023 року зайняла перше місце серед 41 країни з показником 10. Середній показник для 41 країни склав 2,86 (див. рис. 4).

Зрозуміло, що через відчуття незахищеності та небезпеки в Україні зросла кількість біженців та переміщених осіб. У 2023 році Україна посіла перше місце серед 177 країн у рейтингу *Індексу біженців та переміщених осіб* (Refugees and displaced persons index), який ранжує держави від 0 (низький) до 10 (високий). Середнє значення Індексу для 177 країн становить 4,73.

Могутність держави залежить як від соціально-економічного розвитку країни, так і від її обороноздатності та військової міці (*Welfare is Essential for Warfare*). Розвиток потенціалу країни на засадах індустріального світосприйняття передбачає ідентифікацію економічної, соціальної, науково-технологічної, морально-політичної та військової складових [16; 19].

Принципово важливо, на думку автора, дослідити існуючі моделі оцінки могутності держави. Найчастіше вчені використовують *Індекс всеосяжної національної влади* або *Індекс комплексної могутності* (Comprehensive National Power, CNP). Він відображає суму всіх ресурсів (див. табл. 1), якими володіє незалежна країна для виживання і захисту суверенітету [20].

Також могутність держави можна оцінити за допомогою розрахунків наступних відомих вчених (див. табл. 2).

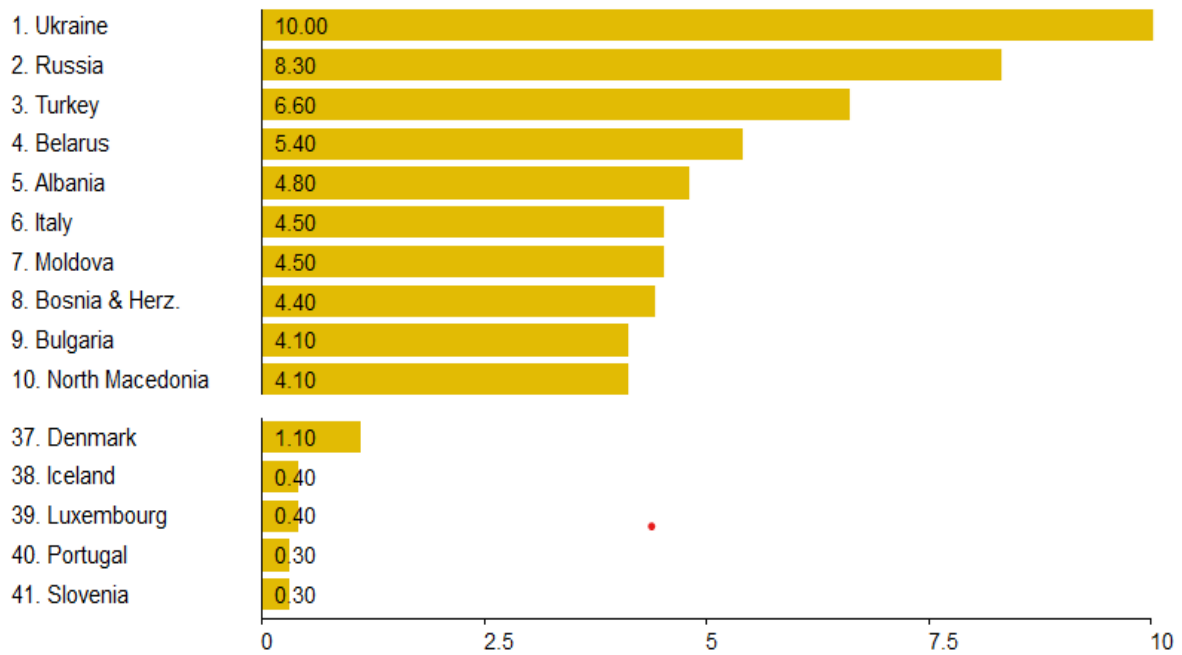

Рисунок 4 – Ранжування країн за Індексом загроз безпеці у 2023 році

Джерело: [13]

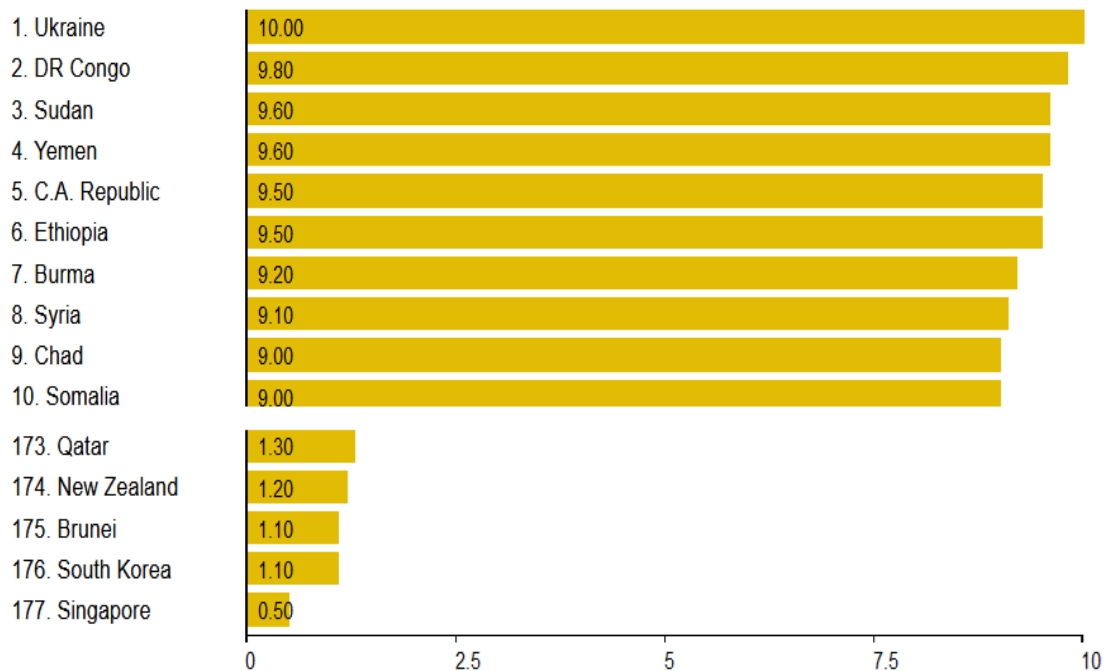

Рисунок 5 – Ранжування країн за Індексом біженців та переміщених осіб у 2023 р.

Джерело: [14]

За допомогою даних таблиці 2 автор звертає увагу на присутність людського компоненту у всіх розрахунках. Забезпечення та посилення соціального захисту населення сприятиме збільшенню чисельності населення, його якісним показникам (наприклад, чисельність населення з вищою освітою), посилить воєнну міць країни.

Висновки. В сучасних українських реаліях стає зрозумілим, що населення, яке не бере участь у воєнних діях, є тилом. Після завершення війни, у разі низького рівня соціального забезпечення в Україні можуть початися бунти, повстання, новий майдан, масові заворушення серед людей через їх незадоволення соціально-економічною політикою уряду.

Таблиця 1 – Параметри Індексу комплексної могутності держави

Тип ресурсів	Середня вага	Індикатор	Середня вага по індикаторах
Економічні ресурси	0,2	ВВП, паритет купівельної спроможності	
Людський капітал	0,1	А. Працездатне населення у віці 15–65	
		В. Середній людський капітал. Кількість років, витрачених на навчання	
		С. Загальний людський капітал, $C=A*B$	0,1
Природні ресурси	0,1	Роялті та ліцензійні платежі (надходження) за виробництво електрики	0,25
		Комерційне використання енергоресурсів	0,25
		Посівні площі сільськогосподарських культур	0,25
		Витрати свіжої води	0,25
Ресурси капіталу	0,1	Валові внутрішні інвестиції	0,4
		Ринкова величина капіталу	0,3
		Чисті прямі іноземні інвестиції	0,3
Технологічні ресурси та ресурси знань	0,2	Кількість персональних комп'ютерів	0,2
		Користувачі Інтернету	0,2
		Патентні заявки, подані жителями-резидентами	0,2
		Науково-технічні журнальні статті	0,2
		Витрати на НДР	0,2
Урядові ресурси	0,1	Витрати центрального уряду	0,1
Військові ресурси	0,1	Військовослужбовці	0,4
		Військові витрати	0,6
Міжнародні ресурси	0,1	Експорт товарів і послуг	0,3
		Імпорт товарів і послуг	0,3
		Роялті та ліцензійні платежі, надходження	0,2
		Роялті та ліцензійні платежі, сплата	0,2

Джерело: систематизовано автором на основі [20; 23; 24]

Таблиця 2 – Формули розрахунків могутності держави

<p>1. Формула Дж. Сінгера та М. Смола (1972):</p> $Power = \frac{(pop + upop + sp + fc + mb + saf)}{6}$ <p>Power – сила;</p> <p>pop – загальна чисельність населення;</p> <p>upop – міське населення;</p> <p>sp – виробництво сталі;</p> <p>fc – видобуток вугілля;</p> <p>mb – військовий бюджет;</p> <p>saf – чисельність особового складу військових сил.</p>	<p>2. Формула Р. Клайна (1994):</p> $Power = (C + E + M) \times (S + W)$ <p>Power – сила;</p> <p>C – критична маса (територія + населення);</p> <p>E – економічна могутність;</p> <p>M – військова могутність;</p> <p>S – стратегічна мета;</p> <p>W – національна здатність проявляти волю</p>
<p>3. Формула А. Бекмана (1984):</p> $Power = \frac{[steel + (pop \times pol_stab)]}{2}$ <p>Power – сила;</p>	<p>4. Формула А. Ф. К. Органскі та Й. Куглера (1980); Й. Куглера та В. Домка (1986):</p> $Power = (GNP \times Tax\ Effort) + (Foreign\ Aid\ of\ Recipes)$

(Продовження таблиці 2)

<p>steel – відсоток від світового виробництва сталі;</p> <p>pop – <i>відсоток від світової чисельності населення</i>;</p> <p>pol_stab – показник політичної стабільності</p>	<p>Power – сила;</p> <p>GNP – валовий національний продукт;</p> <p>Tax Effort – податкова платоспроможність;</p> <p>Foreign Aid of Recipies – іноземна допомога певними засобами.</p> <p><i>* Tax Effort = $\frac{Real\ tax\ ratio}{Tax\ capacity}$</i></p> <p>де Tax Effort – податкова платоспроможність;</p> <p>Real tax ratio – реальний податковий коефіцієнт;</p> <p>Tax capacity – податковий обсяг</p>
<p>5. Формула Н. Алкока та А. Ньюкомба (1970):</p> $Power = Population \times \left(\frac{GNP}{Population} \right) = GNP$ <p>Power – сила;</p> <p>Population – <i>чисельність населення</i>;</p> <p>GNP – валовий національний продукт</p>	<p>6. Формула Ф. Кліффорда Германа (1960):</p> $Power = N(L + P + I + M)$ <p>Power – сила;</p> <p>L = f1 (територія, її використання);</p> <p>P = f2 (<i>трудові ресурси, їх використання</i>);</p> <p>I = f3 (ресурси, їх використання);</p> <p>M – <i>чисельність особового складу військових сил (у мільйонах)</i>;</p> <p>N = 2 (якщо є ядерна зброя), 1 (якщо немає)</p>
<p>7. Формула В. Фукса (1965):</p> $Power = \frac{(EP^{1/3}) + (SP^{1/3})}{2}$ <p>Power – сила;</p> <p>E – виробництво електроенергії;</p> <p>S – виробництво сталі;</p> <p>P – <i>чисельність населення</i></p>	<p>8. Формула Р. Томпсона:</p> $National\ real\ strength = (manpower + resources) \times (will)$ <p>National real strength – могутність держави;</p> <p>manpower – <i>робоча сила</i>;</p> <p>resources – ресурси;</p> <p>will – <i>здатність проявляти волю (населення)</i></p>
<p>9. Формула Ф. Косаї (модифікована формула Рея С. Клайна):</p> $P = (C + E + M) \times (G + D)$ <p>P – сила;</p> <p>C = <i>населення</i> + територія + природні ресурси;</p> <p>E = ВВП + середній ВВП + реальний показник приросту;</p> <p>M – <i>військова могутність</i>;</p> <p>G – спроможність внутрішньої політики;</p> <p>D – спроможність державної дипломатії</p>	<p>10. Формула Чін-Лунг Чанга:</p> <p>10.1 Модель</p> $Power = \left(\frac{Nation\ i's\ GNP}{World\ Total} \right) \times 200$ <p>10.2 Модель</p> $Power = \frac{(Critical\ Mass + Economic\ Strength + Military\ Strength)}{3}$ $Critical\ Mass = \left(\frac{i's\ POPU}{World\ Total} \right) \times 100 + \left(\frac{i's\ AREA}{World\ Total} \right) \times 100$ $Economic\ Strength = \left(\frac{i's\ GNP}{World\ Total} \right) \times 200;$ $Military\ Strength = \left(\frac{i's\ ME}{World\ Total} \right) \times 200$

(Закінчення таблиці 2)

	<p>10.3. Модель</p> $Power = Model 2 \times \left(\frac{i's\ ENGY}{World\ Average} \right)$ <p>Power – сила; Nation i's GNP – ВВП конкретної держави; World Total – світовий показник; POPU – загальна чисельність населення; AREA – загальна площа території; ME – військові витрати; ENGY – споживання електроенергії на душу населення; World Average – середній світовий показник;</p>
	<p>200 – цифровий показник, який додається з метою зробити підрахунок зручнішим (у разі додавання до критичної маси 200 розподіляється порівну на складові: територію і населення – по 100 на кожну; також додається до економічної та військової могутності).</p>
<p>11. Формула Модель Хуан Шофена:</p> $P = (Z_{q_1} J_{q_2}) E_{q_3} K_{q_4} W_{q_5} H_{q_6} D_{q_7} Y_{q_8}) \times (G_{q_3} R_{q_6} M_{(q+q_5)} X_{q_2})$ <p>P – могутність держави, якісні показники та їх вагові коефіцієнти Z_{q1} – національні організаційні можливості; J_{q2} – військові можливості; E_{q3} – економічні можливості; K_{q4} – рівень розвитку науки і технологій; W_{q5} – дипломатичні можливості; H_{q6} – рівень культури та освіти; D_{q7} – географічне положення; Y_{q8} – природні ресурси); кількісні показники G – величина ВВП; R – чисельність населення; M – територія країни; X – військові можливості</p>	

Джерело: систематизовано автором на основі [4; 17; 18; 21; 25]

Саме тому, слід попередити негативні наслідки війни, проблеми повоєнного відновлення країни через перехід від дотаційного характеру сфери соціального забезпечення до розвитку і широкого впровадження активної з боку держави, суспільства соціальної політики, а саме:

– зміщення акценту від державної благодійності до переорієнтації працездатного населення на використання власних сил і можливостей;

– перехід від пасивної до активної політики зайнятості;

– організація соціально неактивної молоді або NEET (Not in Employment, Education or Training) у спеціальні трудові загони з метою підтримки армії та боротьби з утриманськими настроями, молодіжним безробіттям;

– створення у всіх вищих навчальних закладах України військових кафедр, обов'язкова базова військова підготовка для хлопців, вивчення основ медичних знань для дівчат;

– запровадження у школах та ВНЗ обов'язкових курсів з «Першої домедичної допомоги» і «Тактичної медицини», а також навчання правил безпечного поводження зі зброєю;

– військовослужбовці, які вийшли на пенсію (практична реалізація ідей срібної економіки), можуть надавати консультації, ділитись досвідом виконання успішних бойових завдань з молодим поколінням;

– залучення ув'язнених до робіт, пов'язаних з ремонтом воєнної техніки, пошиттям одягу і взуття для військових, плетінням маскувальних сіток;

– залучення військовополонених до робіт, пов'язаних з відбудовою України, особливо міст які найбільше постраждали від російської агресії (Бородянка, Буча, Ворзель, Гостомель, Димер, Ірпінь, Катюжанка, Маріуполь, Піски, Авдіївка, Бахмут та ін.);

– *привітання корупції під час війни до державної зради.*

Запровадження такого «реанімаційного пакету реформ» сприятиме створенню надійного тилу української армії, знизить соціальну напруженість у суспільстві, закладе підвалини активної соціальної політики, посилить соціальну безпеку країни в умовах війни і післявоєнного відновлення. Warfare – забезпечення соціального благополуччя в умовах війни, нова модель соціальної стратегії України. Навіть після Перемоги над росією небезпека повторного вторгнення не зникне. Спільний кордон з росією – це постійна загроза існуванню української нації. Звідси випливає висновок: «Непереможна країна та, у якій сильна армія, міцний тил, фронт і тил єдині!»

Список використаних джерел:

1. Dellums R. Welfare state vs. warfare state: The Legislative Struggle for a Full-Employment Economy. *The Black Scholar*. 1986. Vol. 17. No. 6. P. 38–51.
2. Eisner M. From Warfare State to Welfare State: World War I, Compensatory State-Building, and the Limits of the Modern Order. Penn State University Press, 1st edition. 2000. 376 p.
3. Obinger H, Petersen K. Mass warfare and the welfare: State causal mechanisms and effects. URL: <http://hdl.handle.net/10419/100091> (дата звернення: 18.01.2024).
4. Tkach M., Tkach I., Yasenka S., Britchenko I., Lošonczi P. Methodical approaches to assessing the military and economic capacity of the country. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*. 2022. Volume 12 (3). P. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.3.8> (дата звернення: 18.01.2024).
5. Mittelstadt J. For America, Welfare is Essential for Warfare. URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674286139> (дата звернення: 18.01.2024).
6. Mittelstadt J. *The Rise of the Military Welfare State*. Cambridge : Harvard University Press, 2015. 344 p.
7. Koshgarian L., Lusuegro A., Siddique A. The Warfare State: How Funding for Militarism Compromises Our Welfare. URL: <https://ips-dc.org/wp-content/uploads/2023/05/NPP-Warfare-State-2023-report.pdf> (дата звернення: 18.01.2024).
8. Чалюк Ю., Кириленко В. НЕЕТ-молодь у системі соціально-трудомих відносин. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. № 35. С. 148–158.
9. Kunkel S. Forced labour, roads, and chiefs: The implementation of the ILO Forced Labour Convention in the Gold Coast. *International Review of Social History*. 2018. Volume 63 (3). P. 76–449.
10. Hepburn S., Jackson A. Colonial exceptions: The International Labour Organization and Child Labour in British Africa. *Journal of Contemporary History*. 2021. Volume 57 (2). P. 218–241.
11. Obinger H., Schmitt C. The Impact of the Second World War on Post-War Social Spending. *European Journal of Political Research*. 2018. Volume 57 (2). P. 496–517.
12. Obinger H., Petersen K., Starke P. *Warfare and Welfare Military Conflict and Welfare State Development in Western Countries*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 496 p.
13. Security threats index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/security_threats_index/Europe/ (дата звернення: 18.01.2024).
14. Refugees and displaced persons index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/refugees_displaced_persons_index/ (дата звернення: 18.01.2024).
15. Pavan I. War and the Welfare State: The Case of Italy, from WWI to Fascism. *Historia Contemporanea*. 2019. Volume 61. P. 835–872. DOI: <https://doi.org/10.1387/hc.20281> (дата звернення: 18.01.2024).
16. Багінський А. Крихкість держави в умовах кризових ситуацій. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2022. № 3(55). С. 29–35.
17. Качинський А., Молоченко Д. Індикатор могутності держави – важливий інструмент системного аналізу та стратегічного планування у сфері національної безпеки. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2016. № 1. С. 17–25.
18. Качинський А. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. Київ : НІСД, 2013. 104 с.
19. Ситник Г., Абрамов В., Мандрагеля В. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України : навч. посібник. Київ : НАДУ, 2012. 44 с.

20. Comprehensive National Power. URL: https://archive.claws.in/images/journals_doc/1302263399_JSbajwa.pdf (дата звернення: 18.01.2024).
21. Пироговська Є., Якушик В. Типологія держав за їх могутністю. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2014. Т. 160. С. 3–10.
22. Чалюк Ю.О. Глобальний соціально-економічний розвиток в умовах VUCA, SPOD, DEST ТА BANI світу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-21> (дата звернення: 18.01.2024).
23. Полумієнко С., Горда С. Деякі методи індикативної оцінки процесів національного розвитку. *Mechanism of Economic Regulation*. 2016. № 2. С. 83–95.
24. Bajwa J. Defining Elements of Comprehensive National Power. URL: https://archive.claws.in/images/journals_doc/1302263399_JSbajwa.pdf (дата звернення: 18.01.2024).
25. Chin-Lung Chang. A Measure of National Power. URL: <https://www.analyticentrum.cz/upload/soubor/original/measure-power.pdf>
26. Obinger H. Conscription, the Military, and Welfare State Development: An Introduction. *Historical Social Research*. 2020. Volume 45(2). P. 7–26. DOI: <https://doi.org/10.12759/hsr.45.2020.2.7-26> (дата звернення: 18.01.2024).
27. Titmuss R. *Social Policy: An Introduction*. Allen & Unwin, 1974. 160 p.
28. Чалюк Ю.О. Срібна економіка: демографічні зміни та економічні можливості. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2023. Випуск 1(107). С. 50–59.
29. Perehuda Y., Primush R., Chmyr Y., Kravtsov M., Koniushkov A. Information Wars: Historical and Comparative Analysis, Specifics and Factors of Actualization in the Modern World. *National Security Drivers of Ukraine*. 2023. P. 259–273 DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-33724-6_15 (дата звернення: 18.01.2024).
30. Перегуда Ю. Вдосконалення європейського вектора зовнішньоекономічної політики України: напрями та перспективи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2021. Вип. 29. С. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5809062> (дата звернення: 18.01.2024).
31. Перегуда Ю., Каленська В. Розвиток системи міжнародних відносин в системі глобалізаційних змін на тлі пандемії COVID-19. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2021. Вип. 29. С. 325–330. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5809044> (дата звернення: 18.01.2024).
32. Перегуда Ю. Соціальні послуги на глобальному та національному рівнях в контексті глобальної економіки. *Проблеми модернізації України*. 2021. Вип. 13. С. 271–272.

References:

1. Dellums R. (1986) Welfare state vs. warfare state: The Legislative Struggle for a Full-Employment Economy. *The Black Scholar*, vol. 17, no. 6, pp. 38–51.
2. Eisner M. (2000) *From Warfare State to Welfare State: World War I, Compensatory State-Building, and the Limits of the Modern Order*. Penn State University Press, 1st edition. 376 p.
3. Obinger H, Petersen K. Mass warfare and the welfare: State causal mechanisms and effects. Available at: <http://hdl.handle.net/10419/100091>
4. Tkach M., Tkach I., Yassenko S., Britchenko I. & Lošonczy P. (2022) Methodical approaches to assessing the military and economic capacity of the country. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, vol. 12(3), pp. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.3.8> (accessed January 18, 2024).
5. Mittelstadt J. For America, Welfare is Essential for Warfare. Available at: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674286139>
6. Mittelstadt J. (2015) *The Rise of the Military Welfare State*. Cambridge: Harvard University Press, 344 p.
7. Koshgarian L., Lusuegro A., Siddique A. The Warfare State: How Funding for Militarism Compromises Our Welfare. Available at: <https://ips-dc.org/wp-content/uploads/2023/05/NPP-Warfare-State-2023-report.pdf>
8. Chaliuk Yu., Kyrylenko V. (2022) NEET-molod u systemi sotsialno-trudovykh vidnosyn [NEET youth in the system of social and labor relations]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, no. 35, pp. 148–158. (in Ukrainian)
9. Kunkel S. (2018) Forced labour, roads, and chiefs: The implementation of the ILO Forced Labour Convention in the Gold Coast. *International Review of Social History*, vol. 63 (3), pp. 76–449.
10. Hepburn S., Jackson A. (2021) Colonial exceptions: The International Labour Organization and Child Labour in British Africa. *Journal of Contemporary History*, vol. 57 (2), pp. 218–241.
11. Obinger H., Schmitt C. (2018) The Impact of the Second World War on Post-War Social Spending. *European Journal of Political Research*, vol. 57 (2), pp. 496–517.
12. Obinger H., Petersen K., Starke P. (2018) *Warfare and Welfare Military Conflict and Welfare State Development in Western Countries*. Oxford: Oxford University Press, 496 p.
13. Security threats index. Available at: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/security_threats_index/Europe/
14. Refugees and displaced persons index. Available at: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/refugees_displaced_persons_index/
15. Pavan I. (2019) War and the Welfare State: The Case of Italy, from WWI to Fascism. *Historia Contemporánea*, vol. 61, pp. 835–872. DOI: <https://doi.org/10.1387/hc.20281>
16. Bahinskyi A. (2022) Krykhkist derzhavy v umovakh kryzovykh sytuatsii [Fragility of the state in crisis situations]. *Visnyk NTUU "KPI" Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, no. 3(55), pp. 29–35. (in Ukrainian)
17. Kachynskiy A., Molochenko D. (2016) Indykator mohutnosti derzhavy – vazhlyvyi instrument systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia u sferi natsionalnoi bezpeky [Indicator of the Power of the State – an important

tool for system analysis and strategic planning in the field of national security]. *Systemni doslidzhennia ta informatsiini tekhnologii*, no. 1, pp. 17–25. (in Ukrainian)

18. Kachynskyi A. (2013) *Indykatory natsionalnoi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia yikh hranychnykh znachen: monohrafiia* [National Security Indicators: Determination and Application of Their Limit Values: monograph]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

19. Sytnyk H., Abramov V., Mandrahelia V. (2012) *Shliakhy udoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsionalnoi bezpeky Ukrainy: navch. posibnyk* [Ways to improve the system of state management of national security of Ukraine: a textbook]. Kyiv: NADU. (in Ukrainian)

20. Comprehensive National Power. Available at: https://archive.claws.in/images/journals_doc/1302263399_JSBajwa.pdf

21. Pyrohovska Ye., Yakushyk V. (2014) Typolohiia derzhav za yikh mohutnistiu [Typology of states by their power]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Politychni nauky*, tom 160, pp. 3–10. (in Ukrainian)

22. Chaliuk Yu. O. (2022) Hlobalnyi sotsialno-ekonomichnyi rozvytok v umovakh VUCA, SPOD, DEST TA BANI svitu [Global socio-economic development in the conditions of VUCA, SPOD, DEST and BANI of the world]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-21> (in Ukrainian)

23. Polumiienko C., Horda S. (2016) Deiaki metody indykativnoi otsinky protsesiv natsionalnoho rozvytku [Some methods of indicative assessment of national development processes]. *Mechanism of Economic Regulation*, no. 2, pp. 83–95. (in Ukrainian)

24. Bajwa J. Defining Elements of Comprehensive National Power. Available at: https://archive.claws.in/images/journals_doc/1302263399_JSBajwa.pdf

25. Chin-Lung Chang. A Measure of National Power. Available at: <https://www.analytickecentrum.cz/upload/soubor/original/measure-power.pdf>

26. Obinger H. (2020) Conscription, the Military, and Welfare State Development: An Introduction. *Historical Social Research*, vol. 45(2), pp. 7–26. DOI: <https://doi.org/10.12759/hsr.45.2020.2.7-26>

27. Titmuss R. (1974) *Social Policy: An Introduction*. Allen & Unwin, 160 p.

28. Chaliuk Yu. O. (2023) Sribna ekonomika: demohrafichni zminy ta ekonomichni mozhlyvosti [Silver economy: demographic changes and economic opportunities]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 1(107), pp. 50–59. (in Ukrainian)

29. Perehuda Y., Primush R., Chmyr Y., Kravtsov M., Koniushkov A. (2023) Information Wars: Historical and Comparative Analysis, Specifics and Factors of Actualization in the Modern World. *National Security Drivers of Ukraine*, pp. 259–273. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-33724-6_15

30. Perehuda Yu. (2021) Vdoskonalennia yevropeiskoho vektora zovnishnoekonomichnoi polityky Ukrainy: napriamy ta perspektyvy [Improving the European Vector of Ukraine's Foreign Economic Policy: Directions and Prospects]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Seriiia Ekonomichna. Seriiia Yurydychna*, vol. 29, pp. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5809062> (in Ukrainian)

31. Perehuda Yu., Kalenska V. (2021) Rozvytok systemy mizhnarodnykh vidnosyn v systemi hlobalizatsiinykh zmin na tli pandemii COVID-19 [Development of the system of international relations in the system of globalization changes against the background of the COVID-19 pandemic]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Seriiia Ekonomichna. Seriiia Yurydychna*, vol. 29, pp. 325–330. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5809044> (in Ukrainian)

32. Perehuda Yu. (2021) Sotsialni posluhy na hlobalnomu ta natsionalnomu rivniakh v konteksti hlobalnoi ekonomiky [Social services at the global and national levels in the context of the global economy]. *Problemy modernizatsii Ukrainy*, vol. 13, pp. 271–272. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 28.01.2024